

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1205104/6

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב הראשי לישראל הרב דוד ברוך לאו – נשיא, הרב אליעזר איגרא, הרב מיכאל עמוס

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד חגי צברי)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד ישראל ניסנבוים)

הנדון: חיוב בן זוג המתגורר לבדו בנכס המשותף לאחר הגירושין בדמי שימוש – אימתי?

פסק דין

פסק דינו של בית דין קמא – מושא הערעור – וטענות המערערת נגדו

לפנינו ערעור על החלטת בית הדין האזורי ירושלים מיום י"ג בסיוון תשע"ט (16.6.2019) שבה הוחלט (בסעיף ה להחלטה) שעל האישה לשלם לבעל דמי שכירות בעבור השימוש בחלקו בדירה המשותפת מהזמן שלאחר מועד הגירושין.

ביום א' בתמוז תשע"ט (4.7.2019) ניתנה החלטה נוספת, בעקבות בקשה לעיון מחדש שהגישה האישה, ובה נקבע שהחלטת בית הדין בעינה עומדת וכן צורפו נימוקים להחלטה.

החלטת בית הדין האזורי מתבססת על שהחל מיום הגירושין רק האישה רשאית להשתמש בנכס ואילו הבעל מנוע משימוש כזה, ובנסיבות אלו חייבת האישה לשלם דמי שכירות על השימוש בחלקו של הבעל.

המקור לדברים אלו הם דברי השולחן ערוך (חושן משפט סימן שסג סעיף ו):

הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, שאמר לו "צא" ולא יצא, חייב ליתן לו כל שכרו. ואם לא אמר לו "צא": אם אותה חצר אינה עשויה לשכר, אינו צריך להעלות לו שכר [...] ואם החצר עשויה לשכר, אף על פי שאין דרך זה לשכור, צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממון.

הגה: [...] וסתם בתים בזמן הזה קיימי לאגרא ואף על גב דעדיין לא השכירו מעולם.

לפי זה הכריע בית הדין שהאישה חייבת לשלם דמי שימוש לבעלה משני טעמים:

האחד, שהבעל אמר לאישה "צאי" באמצעות החתימה על הסכם הגירושין, שבו חובת פינוי הדירה אינה מותנית בתשלום סך 300,000 ש"ח שהבעל התחייב בהסכם. והגם שהבעל הסכים לסידור הגט עוד בטרם יצאה האישה מהדירה, לא הסכים שהיא תיפטר מדמי השימוש.

השני, בכל מקרה על פי הכרעת הרמ"א סתם בתים בימינו עומדים לשכר, וזו היא גם המציאות בימינו אנו, ואם כן יש לחייב את האישה בדמי שכירות גם מטעם זה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בערעור טוען בא כוח המערערת שלא זו בלבד שהבעל לא אמר לאישה "צאי", אלא להיפך הוא אמר לה "הישארי בדירה", בזה שעייכב מלשלם את חובו, וכפי שקבע בית הדין קמא בעצמו שפינוי הדירה תלוי בתשלום חוב זה. לטענתו מטעם זה ניתן לפטור את האישה גם מהטעם השני שכתב בית הדין, כיוון שאינה כמו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, אלא כמי שדר בחצר מדעת הבעלים.

דיון והכרעה

הנידון הבעל כאומר "צאי"?

כלפי הטעם הראשון שכתב בית הדין לחיוב האישה נראה היה לעניות דעתנו שיש לקבל את טענת המערערת: מאחר שבית הדין עצמו קבע שפינוי הדירה מותנה בתשלום חוב הבעל, והטעם להחלטה זו הוא דברי האישה שבלא הסכום שעליו התחייב הבעל אין ביכולתה לשכור דירה חליפית, נראה שאי אפשר להתייחס לבעל כאומר לאישה "צאי". ואף על פי שאינו רוצה שתגור שם, מכל מקום מאחר שאין לו זכות להוציאה מהדירה, אין בסיס לטענתו.

יתר על כן: בביאור הטעם להלכה זו שבאומר "צא" הדין הוא שהדר חייב לשלם גם בחצר שאינה עומדת להשכרה כתב בים של שלמה (בבא קמא פרק ב סימן טז): "דהא כשמוחה בו הוי לגביה כבית דעביד למיגר". ונראה שכוונתו שבמקרה כזה בעל הבית כאילו טוען "אם כבר מישוהו גר בבית שלי, אני רוצה להשכיר אותו". ואם כן, באופן שאין בידו להוציא את הדר בביתו נראה שלא שייכת טענה זו.

הפטורה האישה מתשלום דמי השימוש משום שדרה היא בחלקו של הבעל 'מדעתו'?

אולם לגבי הטעם השני של בית הדין נראה שאין לקבל את טענת המערערת. ואף שיייתכן שבא כוחו צודק בדבריו שאין כאן מקרה של 'הדר בחצר חבירו שלא מדעתו', שהרי כאמור הבעל הוא שגרם לאישה להישאר בבית, מכל מקום אין בזה כדי להפקיע את חיובו.

הדברים מבוארים בקצות החושן (סימן רמו ס"ק א):

ואם כן לפי זה: "בא ואכול עמי", דאין חיובו משום תורת מזיק אלא משום שנהנה, ואם כן אפילו עבדיה מדעת בעלים – לעולם הוא חייב לשלם כמה שנהנה, דיוורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות נמי חייב לשלם מה שנהנה (בבא מציעא קא, א) אף על גב דעבדיה מדעתיה, דגבי נהנה ודאי חייב כל כהאי גוונא. אלא דלא נימא דלשון "בא ואכול עמי" הוי נמי לשון "והפטר" ואם כן ודאי פטור – לזה מייתי מוהרי"ח ראייה מ"קרע כסותי", "שבור כדי", דאין בלשונו לשון "והפטר", דאי הוי בו לשון פטור אין לחלק בין אתי לידיה בתורת שמירה, דהיכא דפוטרו בפירוש ודאי פטור. וכיון דאין בו לשון "והפטר" ממילא חייב כיון דלא פטור, ואי משום דעביד מדעת בעלים – גבי נהנה ודאי חייב דלא גרע מיורד לתוך שדה חבירו ונטעה דודאי חייב. ודוק וזה נכון.

כן הביא דבריו בנתיבות המשפט (שם ס"ק ה) והסכים לדבריו:

ובקצות החושן (ס"ק א) תירץ [...] מה שאין כן ב"אכול עמי", שחיוב בא לו מצד שנהנה – חייב אפילו נעשה ברשות הבעלים, ומשום הכי ב"דור עמי" (בסימן שפג [צ"ל: שסג, סעיף י]), דמיירי בגברא דלא עביד למיגר, פטור, כיון שלא נהנה. והנכון עמו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבואר מדבריהם שמאחר שחיובו של הדר הוא מדין 'נהנה', אין לחלק אם דר בחצר חבירו מדעתו או שלא מדעתו, ובכל אופן חייב הנהנה לשלם על הנאתו. אם כן, גם בנדון שלפנינו: אף על פי שמגורי האישה היו 'בהסכמתו' של הבעל – אין בכך כדי לפוטרה מחיוב תשלומי שכר הדירה מדין 'נהנה'.

ואומנם באומר לחבירו "דור עימי" או "אכול עימי" דנו הפוסקים בהרחבה בשאלה אם חייב לשלם על ההנאה שקיבל, וכמו שהתבאר ברמ"א (חושן משפט סימן רמו סעיף יז וסימן רסד סעיף ד וסימן שסג סעיף י), אבל הדיון במקרים אלו הוא אם לפרש את דבריו של הנותן כרוצה לתת מתנה או הלוואה, ויש לדון אם שייך למקרה שלפנינו.

שותף המשתמש בנכס כולו – אימתי חייב לשלם לשותפו ואימתי פטור מן הדין?

אלא שכל זה היה נכון אילו הייתה האישה גרה בביתו של הבעל, אבל בנדון שלפנינו האישה גרה בבית השייך לשניהם בשותפות, ובמקרה כזה ייתכן שהדין שונה וכמו שיתבאר.

מקור דין זה הוא מדברי הרשב"א בתשובה (חלק ב סימן קמא):

ואם אירע שישב בו האחד שתיים ושלוש שנים, נראין לי דברים ברורים שאינו חייב להעלות לו שכר, דכל שלא חלקו – בשלו הוא משתמש, ואפילו בחצר שיש בה דין חלוקה נמי, וכל שכן בחצר שאין בה דין חלוקה, דלא דמי לדר בחצר חבירו שלא מדעתו. והוא הדין דאינו יכול לומר לו "כדרך שנשתמש בו שתי שנים אשתמש בו אני לבד כנגדך", דכל שלא חלקו – בשלו הוא משתמש, ואלו רצה חבירו היה משתמש בו.

כן פסק הרמ"א (חושן משפט סימן קעא סעיף ח) וכתב:

לא חלקו, והשתמש בו אחד מן השותפין כמה שנים – לא יוכל אחר כך האחר לומר "אשתמש גם כן זמן שנשתמשת:", דכל זמן שלא חלקו כל אחד בשלו הוא משתמש.

בביאור הגר"א (שם) הביא לזה מקור מדברי המשנה בנדורים וכתב: "כמו שאמרו בנדורים מו, א 'יכול' כו'."

כוונתו לדברי רבי אליעזר בן יעקב במשנה (שם) בעניין שני שותפים: "היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו – לא יכנס לחצר. רבי אליעזר בן יעקב אומר: יכול הוא לומר לו 'לתוך שלי אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך'."

היינו: כשם שלגבי דין מודר הנאה אין איסור על שותף להיכנס לחצר המשותפת, כיוון שיכול לומר שמשתמש בחלקו, כך גם באופן שאחד השותפים השתמש בחצר המשותפת, אין חבירו יכול לתבוע ממנו דמי שימוש, כיוון שהוא יכול לטעון שהשתמש בחלקו בחצר.

אכן הפוסקים דנו בדברי הרשב"א ש שנראה מהם שחולק על הרשב"א, ויש שרצו ליישב שאינם חולקים. ומכל מקום לדינא אין נפקא מינה בזה כיוון שהרמ"א פסק כרשב"א, ואף אחד מהפוסקים שעל השולחן ערוך לא חלק עליו בזה, ואם כן הוא העיקר להלכה.

אומנם בשו"ת בית שלמה (חושן משפט סימן מה) מבואר שאם רצה השותף האחר להשתמש בנכס המשותף, ושותפו (המשתמש) לא הניח לו לעשות זאת – עליו לשלם דמי שכירות על הזמן שהשתמש בנכס לבדו, וכמבואר מדברי הרשב"א שם: "ואלו רצה חבירו היה משתמש בו", ומשמע שבאופן שחברו רצה להשתמש ולא היה יכול לא נאמרו דבריו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואכן ייתכן שהיינו דווקא באופן שמניעת השימוש נגרמה על ידי השותף שמשתמש בנכס, שבאופן כזה אין הוא יכול לומר שהשתמש רק בחלקו, ועצם העובדה שמנע משותפו מלהשתמש בנכס המשותף מגדירה את השימוש שלו כשימוש גם בחלקו של השותף השני. מה שאין כן אם השותף השני היה מנוע מסיבות צדדיות מלהשתמש בנכס, כגון שהיה במדינה אחרת, נחשב הדבר שאם היה רוצה היה יכול להשתמש בנכס המשותף. ואם כן יש מקום לומר שכמו כן במקרה שאחד מבני הזוג מנוע מלגור בדירה בגלל הגירושין, ולא בגלל מעשה של בן הזוג השני, אין לחייב בדמי שכירות על מגורים בבית המשותף.

אולם פשטות דברי הרשב"א נראית שאין הדברים אמורים אלא כשהשותף היה יכול להשתמש בנכס בפועל, ובלא זה אין להתייחס לשימוש של השותף כאל מי שמשתמש בחלקו, אלא כמשתמש בנכס כולו וכמו שהתבאר.

וכן נהוג לפסוק בבתי הדין שאחד מבני הזוג שגר בדירה המשותפת לאחר הגירושין מתחייב לשלם לבן זוגו לשעבר דמי שכירות על חלקו בדירה.

אבל כל זה במקרה הרגיל שאחד מבני הזוג נשאר לגור בדירה מסיבה כזו או אחרת. אבל במקרה שלפנינו, שעל פי קביעת בית הדין קמא האישה נשארה בדירה בגלל הבעל שלא פרע לה את חובו, נראה שיש לצדד לפטור אותה מחיוב תשלומי דמי השכירות. וכשם שבנדון של הרשב"א האפשרות של השותף להשתמש בנכס גורמת לכך שהשימוש של שותפו נחשב כשימוש בחלקו, כך גם בנידון שלפנינו: האפשרות של הבעל לקיים את חיובו לשלם את הסך שהתחייב לאישה ועל ידי כך לקבל את חלקו בנכס – גם היא נחשבת כעין אפשרות שימוש, ומשלא עשה כפי שנדרש ממנו, השימוש של האישה נידון כשימוש בחלקה.

כעין זה מבואר בכסף הקדשים (חושן משפט שם) שכתב:

נראה שטעמו משום שכן הוא דרך קנין דשותפות, שבזמן שישתמש בו אחד מהם יהיה כאילו אגלאי מלתא למפרע שהקנין חל לו לבד לזמן ההוא [...] אך עיקר טעמיה דהרשב"א נראה דהיינו מצד שהיה לו לשותף שני לעשות חלוקה או סדר שימוש זמן אחר זמן. וכל שלא עשה כן הניח את מה שישתמש חבירו כפי מה שהוא על פי ההלכה, והרי ההלכה דיש ברירה בזה וכנ"ל. מה שאין כן כשותף אחד ברח על ידי אונס, או כדומה איזו טעות, או שאחד עשה איזה מעמד במקומו גם שלא היה לו הרשאה ממנו בהחלט – נראה דבאחד מגווני אלו מודה הרשב"א שיוכל אחר כך השותף השני להשתמש לבדו במקומות ההם כעין הזמן שנשתמש בו חבירו.

ובהמשך דבריו הסתפק בדעת הרשב"א, אבל הסיק שמדברי הרמ"א מבואר שבכל מקרה שהלך ברצון ולא על ידי אונס, יכול שותפו לומר "בשלי נשתמתי".

אם כן, גם בנדון שלפנינו: אף על פי שבמקרה הרגיל של גירושין, נראה לכאורה שבן הזוג שאינו משתמש בדירה נחשב כהולך באונס, שהרי אין לו אפשרות לגור באותה דירה עם הצד השני. מכל מקום בנדון שלפנינו שהבעל "הלך ברצון", היינו שהימנעותו מהשימוש בדירה נבעה מהשתמטותו לשלם לאישה את המגיע לה על פי ההסכם ביניהם, יש מקום גדול לצדד שהאישה פטורה מלשלם את שכר השימוש בדירה.

ואומנם דברי כסף הקדשים אינם מוסכמים בביאור דברי הרשב"א. החכמת שלמה כתב שם:

נסתפקתי אם הוא דוקא בדירה שאין עומדים להשכיר לאחרים רק לעצמם, ולכך [...] אם לא חלקו ושתק האחד והניח לשני להשתמש בו, הוי כגילה דעתו שאינו צריך עכשיו לכך [...] אבל בדבר אשר עומד להשכיר לאחרים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולשתמש בו [...] הוי כאילו הותנה בפירוש שהוא יתן השכר [...] ואף אם הוא לא נחית לכך, אפשר דמעצמו מחוייב לשלם לחבירו כיון דאם לא היה משתמש בו הוא היה משכירו לאחרים והיה מרויח השותף בזה, ולכך אינו יכול להזיקו ולדור בחלקו חנם.

מבואר שלדעתו ייתכן שעיקר דברי הרשב"א מבוססים על הסכמת השותף שלא השתמש, שהרי הוא כמגלה דעתו שאינו רוצה להשתמש בחלקו. אבל באופן שלא שייכת טענה זו – גם הרשב"א מודה שעל השותף לשלם את השכירות, ושלא כמו שמבואר בדברי כסף הקדשים, שאף על פי שאין הסכמה של השותף מכל מקום כל שהיה יכול לחלק את השותפות ולא עשה הרי הוא מניח את השימוש בנכס על עיקר דין השותפות, ודין השותפות הוא שבזמן שישתמש בו אחד מהם יהיה כאילו אגלאי מלתא למפרע שהקניין חל לו לבד לזמן ההוא.

לפי צד זה בחכמת שלמה, הרי בנידון שלפנינו פשוט שאין הסכמה מצד הבעל שהאישה תשתמש בחלקו, וכמו שנכתב בהחלטת בית הדין. ואם כן, במקרה כזה נראה שיש לחייב את האישה.

אומנם החכמת שלמה עצמו הסתפק בזה, ובאמת המשמעות הפשוטה בדברי הרשב"א והרמ"א והגר"א אינה כדבריו, אלא כעין דברי כסף הקדשים, שהרי הם מדמים את הנידון של הרשב"א לדברי המשנה בנדורים, והנידון במשנה שם אינו משום הסכמת השותף, שהרי מדובר שם על מודר הנאה, שאם היה הדבר תלוי בהסכמת השותף היה בזה איסור משום שנהנה ממנו.

דעה נוספת בענין זה היא דעת הדברי גאונים (כלל ק אות ה) ועוד כמה אחרונים שהביא שם, שסוברים שכל דינו של הרשב"א לא נאמר אלא בנכס שיש אפשרות לשני השותפים להשתמש בו יחד, כמו חצר, שכל אחד מהם יכול להניח את חפציו בתוכה, שבאופן כזה השותף השני היה יכול להשתמש בנכס בפועל גם בזמן השימוש של שותפו, וכמו בנידון של המשנה בנדורים. ובאופן כזה פשוט השימוש הנכס אינו אלא שימוש בחלקו של השותף. אבל בדירה שמשמשת למגורים, שאין אפשרות אלא לשימוש של אחד, כשאחד משתמש בנכס הרי הוא דוחה את השני מהשימוש בו, ולכן אף אם השני לא ניסה בפועל להשתמש בנכס, מכל מקום נחשב שזה שדר בדירה השתמש גם בחלקו של חברו.

לפי דרכם פשוט לכאורה שכל שכן שכך הוא גם בנידון שלפנינו, שיש לדון את האישה כמי שהשתמשה בחלקו של הבעל ועליה לשלם על השימוש.

אולם, בדומה למבואר לעיל, גם בזה פשטות דברי הרשב"א והרמ"א נראים שלא כדבריהם, ובפרט דברי הרמ"א שנראה בבירור שעוסקים בכל מקרה של שימוש בנכס משותף, שהרי באותו סעיף בשולחן ערוך מדובר על כמה וכמה מינים של נכסים משותפים, והמשמעות הברורה ברמ"א שדבריו אמורים בכל מה שנאמר שם ולא רק בחלק מהמקרים.

גם ההסבר שכתבו הרשב"א והרמ"א שכל שותף משתמש בחלקו, וכן הראיה שמביא הגר"א מהמשנה בנדורים, אינם נצרכים לכאורה למקרה שהשותף השני היה יכול לבוא בכל רגע ולהשתמש אף הוא בנכס. והצורך בהסבר זה – נראה שאינו אלא במקרה שרק לאחד יש אפשרות שימוש, ואף על פי כן: כל עוד לא ביקש האחר להשתמש או לחלוק, יש לדון את המשתמש כמי שהשתמש בחלקו בלבד, וכעין מה שכתב בכסף הקדשים הנ"ל.

כן משמע גם בשער משפט (שם ס"ק ה):

ונראה דדין זה לא שייך אלא בבית של שותפים, שהוא רק לדירה לדור בו ביחד, אבל אם הוא בית של אכסניא שכל מי שנתאכסן שם משלם שכירות –

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בכהאי גוונא שייך השכירות לשני השותפין ולא יכול לומר "בשלי אני משתמש", דזה דומה לההוא דסימן שסג סעיף י בהגה דשני שותפין בבית והשכיר אחד מן השותפין כל הבית שלא מדעת שותפו – צריך השוכר ליתן לשותף השני חלקו אם לא שהמשכיר אמר לו בפירוש שאינו משכיר לו אלא חלקו. ועיין שם בסמ"ע (ס"ק כה). וגם בתשובת הרשב"א בספר תולדות אדם (סימן קמא) מסיים בטעמו: "דכל שלא חלקו בשלו הוא משתמש ואלו רצה חבירו היה משתמש בו גם כן." עכ"ל. וזה לא שייך באכסניא שכל אחד מתאכסן שם מדעתו ואין לגרע כח השותף במה שלא דר בו. ועיין לעיל סימן קנד סעיף ב ובסמ"ע שם ס"ק ד. כן נראה לי, ודוק.

מבואר מדבריו שאינו מחלק אלא בין בית שמיועד לדירה לבין בית שמיועד להשכרה. אבל בבית שמיועד לדירה – משמע שגם במקרה המקביל לשותף שהשכיר את כל הבית הדין הוא שאינו יכול לתבוע מהשותף דמי שימוש בבית, ודלא כמו שכתב בדברי גאונים. (אומנם הדברי גאונים מדייק מהשער משפט כדבריו, אבל הדברים אינם נראים לכאורה.)

כן המשמעות הפשוטה בנתיבות המשפט (שם ס"ק יב) שכתב כעין השער משפט בקיצור – "ואם לא השתמש בו בעצמו והשכירו לאחרים, פשיטא דהשכר לאמצע", ונראה שכוונתו באופן שהשכיר הכול לאחרים, שלא כמו בנידון של הדברי גאונים. ואם כן משמע מדבריו שרק באופן שהשכיר לאחרים השכר לשניהם, אבל אם גר שם בלבד אינו חייב לשלם לשותף עבור המגורים בדירה.

משום כך: לכל הפחות אין הדבר יוצא מכלל ספק, מאחר שכאמור המשמעות הפשוטה ברמ"א ובפוסקים היא שאין לחלק במקרים אלו, ובכל מקרה שהשתמש בנכס לא מנע מהשני שימוש, שלא כדין, או לכל הפחות במקרה שהשותף השני לא היה אנוס מהשימוש בנכס, אי אפשר לחייב את המשתמש לשלם. ויש לצדד שכך גם הדין בנידון שלפנינו, שהאישה הוצרכה להישאר בדירה עקב הימנעותו של הבעל מלשלם את חובו. ולכן אי אפשר להוציא מהאישה ממון במקרה זה. אולם מאידך גיסא: מאחר שאין הדברים ברורים כל כך, ולדעת כמה אחרונים נראה פשוט שגם במקרה שלפנינו האישה חייבת לשלם, לכן אם הבעל מוחזק בממון כנגד שכר הדירה אי אפשר להוציא מידו.

בנוסף יש לציין שמאחר שחיובה של האישה הוא מדין 'נהנה', וכמו שהתבאר, אין לחייבה אלא בהנאה הממונית שאכן נהנתה, דהיינו: עליה לשלם רק כנגד דירה שכלפיה היא אכן גברא דעביד למיגר', היינו אדם שדרכו לשכור בתים, ואם לפי רמתה הכלכלית לאחר הגירושיה היא אמורה לגור בדירה קטנה יותר, אי אפשר לחייבה יותר מזה עבור המגורים בחלקו של הבעל. לדוגמה: אם עלות השכירות בדירה הנוכחית היא 5,000 ש"ח ודרכה של אשה כזו לשכור דירה ב־4,000 ש"ח, אין לדונה כנהנית אלא בשיעור של 1,500 ש"ח מחלקו של הבעל [היחס בין חלקו בנכס ל־4,000 ש"ח], ויותר מסכום זה אין כלל צד שעליה לשלם.

הפטור מתשלום בענייננו, אף אם מן הדין יש חיוב, מכוח ההסכמות וההתניות שקדמו לגט

כל זה – מן הדין. אומנם המקרה שלפנינו שונה.

בדיון ביום הגירושים אמר בית הדין (שורה 157 לפרוטוקול): "כרגע היא יושבת בדירה ואין לה בעיה אם לא ישלם את 300,000 ש"ח." ובהמשך (שורה 174): "את לא תצאי מהדירה ללא קבלת הכסף ואז תוכלי לשכור דירה". ועוד הוסיף במסגרת המשא־ומתן (שורה 180): "תנאים זה משמע ש'לא', היא לא תצא מהדירה ללא הכסף." ובניסיון להאיץ באישה אמר בית הדין (שורה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

185): "הבעל ויתור ויתור עצום על פינוי מידי של הדירה כי רוצה להתקדם, תקפצו על המציאה ונסדר גט כאן ועכשיו." ואכן סודר הגט באותו יום.

מדברים אלו נראה שברור היה כי דעת הדיינים הייתה שהאישה תשב בדירה עד לקבלת הכסף ועל דעת כן קיבלה האישה את גיטה, וכבר הביא הפתחי תשובה (שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רסד סעיף ד):

אם לא הוצרך להרבות הוצאות כו' – עיין בתשובת בית יעקב (סימן קמח) שכתב דאף אם הוצרך להרבות מכל מקום אם חבירו מוחה שלא להוציא אין חבירו חייב לשלם, דדוקא בטובע בנהר (לקמן סימן תכו) הוא דלא מהני מה שמוחה כמו שכתב בתשובת מהר"ם ב"ר ברוך (מהר"ם מרוטנבורג, דפוס פראג סימן לט), אבל בהצלת ממון אינו חייב באם מוחה כו', עיין שם עוד.

קל וחומר בנידון דידן, שהבעל אמר שתגור בדירה ובית הדין הבחיר שזה יהיה ללא תשלום ולכן נעשה הגט.

זאת ועוד: בתיק שלפנינו לא חויבה האישה להתגרש, וממילא הייתה לאישה זכות לגור בדירה ללא תשלום כחלק מחיובי הבעל לדאוג למדור אשתו, ולבעל לא הייתה זכות להרע את תנאי מדורה של האישה. האישה הסכימה להתגרש בתנאי שבמעמד הגט תקבל 300,000 ש"ח. והבעל הוא שלא עמד בהסכם ולא הביא את הסכום שהתחייב. אם כן המקרה שלפנינו אינו דומה כלל לדין שותפים, או לנהנה מדירת חברו שיכול לומר לו "צא", שהרי בדין ישבה האישה ברכוש הבעל. לא חשוד בית הדין שניסה לפגוע בזכויות האישה – בית הדין בהסכמת הבעל הציע לאישה שזכויותיה לא ייפגעו, וכל זמן שהבעל לא יעמוד בתנאו של תשלום 300,000 ש"ח הרי שמצב זכויותיה יישמר כפי שהיה טרם הגט, כשם שאז היא התגוררה בדירה ללא תשלום, כך תמשיך להתגורר בדירה ללא תשלום כל זמן שהבעל לא יקיים את התנאי שבו התחייב. (מעשים שבכל יום, שבית הדין מביא את הצדדים להסכמות מאין אלו כשאין חיוב להתגרש, שהאישה תישאר בדירה עד סוף ההליך הרכושי, ואם לא כתוב שהאישה תשלם ברור הדבר שזה ללא תשלום. שהרי אם תשלם מאי אהנו לה?)

לאור זאת נראה לנו שמן הדין היה לדחות את התביעה.

פסק דין

א. הערעור מתקבל. בית הדין פוטר את האישה מתשלום דמי שימוש בדירה.

ב. פסק הדין מותר לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום כ"ו בתשרי התשפ"א (14.10.2020).

הרב מיכאל עמוס

הרב אליעזר איגרא

הרב דוד ברוך לאו – נשיא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה